

Kan politiet benytte provokasjon som metode ved etterforskning av groomingsaker?

Oppgavetype: Juridisk oppgave
BACHELOROPPGAVE (OPPGAVE03)

Politihøgskolen

2023

Kandidatnummer: 291

Antall ord: 7564

Innholdsfortegnelse

<i>1.0 Innledning</i>	3
1.1 <i>Presentasjon av tema og problemstilling</i>	3
1.2 <i>Begrepsavklaring</i>	4
1.3 <i>Oppbygning og avgrensning</i>	4
<i>2.0 Juridisk metode og rettskildebildet</i>	5
<i>3.0 Grooming</i>	7
3.1 <i>Omfanget av grooming</i>	7
3.2 <i>Groomingbestemmelsens ordlyd</i>	8
3.3 <i>Groomingbestemmelsens formål</i>	8
<i>4.0 Forebygging</i>	8
<i>5.0 Etterforskning</i>	9
5.1 <i>Tradisjonelle etterforskningsmetoder</i>	10
5.2 <i>Utradisjonelle etterforskningsmetoder</i>	11
<i>6.0 Provokasjon</i>	11
6.1.1 <i>Grunnvilkåret og initiativtakeren</i>	12
6.1.2 <i>Brudd med grunnvilkåret og initiativtakeren</i>	14
6.2.1 <i>Forholdsmessighets-, og alvorlighetskravet</i>	15
6.2.2 <i>Brudd med forholdsmessighets-, og alvorlighetskravet</i>	17
6.3.1 <i>Subsidiaritetskravet</i>	17
6.3.2 <i>Brudd med subsidiaritetskravet</i>	20
6.4.1 <i>Kravet om at etterforskningen ikke kan være beheftet med alvorlige mangler</i>	20
6.4.2 <i>Alvorlige mangler i etterforskningen</i>	21
6.5.1 <i>Kompetansekravet</i>	21
6.5.2 <i>Brudd med kompetansekravet</i>	21
<i>7.0 Hensyn som taler for og imot provokasjon</i>	22
7.1 <i>Hensyn som taler for</i>	22
7.2 <i>Hensyn som taler imot</i>	23
<i>8.0 Avslutning</i>	24
<i>9.0 Kildehenvisninger</i>	26
9.1 <i>Lover</i>	26
9.2 <i>Konvensjoner</i>	26
9.3 <i>Rundskriv</i>	27
9.4 <i>Forarbeider og andre offentlige dokumenter</i>	27
9.5 <i>Domsavgjørelser</i>	27
9.5 <i>Litteratur og digitalt tilgjengelig</i>	28

1.0 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Oppgavens problemstilling er følgende spørsmål:

Kan politiet benytte tiltaleprovokasjon i etterforskningen av groomingsaker? Hvis ja – hvor trekkes grensen mot ulovlig provokasjon?

Det er flere grunner til at jeg har valgt akkurat dette temaet og denne problemstillingen. Vi har hatt et par forelesninger på Politihøgskolen om seksuallovbrudd begått over internett.

Foreleseren sa at omfanget av alle former for seksuelle overgrep over internett har økt drastisk de seneste årene. Denne økningen kan trolig ses i sammenheng med at flere barn nå enn før benytter sosiale medier. Nær halvparten av alle 9-åringer, 56% av 10-åringer og 85% av 11-åringer bruker sosiale medier. Fra barna er 13 år bruker tilnærmet alle sosiale medier. De vanligste sosiale mediene blant unge er Snapchat, Instagram, Facebook, Tiktok, Messenger og YouTube som alle er utarbeidet for at brukeren kan komme i kontakt med andre brukerprofiler.¹ At kriminalitetsutfordringen er tidsaktuell, og forventes å øke ytterligere i tiden fremover var grunnen til at jeg ønsket å skaffe meg et bredere kunnskapsgrunnlag knyttet til dette kriminalitetsområdet.

Politiets etterforskningsmetoder må utvikle seg i tråd med samfunnets digitale utvikling der «alle er på nett». Jeg er fra tidligere kjent med på at det finnes frivillige organisasjoner som Barnas Trygghet som bedriver privat provokasjon der de utgir seg for å være mindreårige på internett for så å bli kontaktet av potensielle overgripere. At jeg var interessert i å vite om politiet har muligheter til å benytte samme fremgangsmåte som de private provokatørene var hovedgrunnen til at jeg valgte å tilspisse oppgaven rundt provokasjon i etterforskningen av groomingsaker.

1.2 Begrepsavklaring

Med *grooming* menes prosessen der en potensiell overgriper kommer i kontakt med en mindreårig over internett og forsøker å etablere en relasjon, for deretter å avtale et møte med

---

¹ Barn og medier 2022. Medietilsynet. https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2022/Barn_og_unges_bruk_av_sosiale_medier.pdf.

barnet for å kunne begå et seksuelt overgrep. Grooming er straffbart etter straffeloven (strl.) §306. Overgriperen blir gjerne omtalt som *groomer*.

Med *sosiale medier* menes en nettside/app der brukere kan kommunisere med hverandre på internett via chat.

1.3 Oppbygning og avgrensning

Oppgaven begrenses til politiets bruk av provokasjon som har som siktemål å ta ut tiltale. Dette blir i rettsavgjørelser og juridisk litteratur betegnet som tiltaleprovokasjon. Når det i oppgaven står «provokasjon» menes tiltaleprovokasjon med mindre annet er spesifisert.

Det kan være situasjoner hvor barn eller noen som handler på barnets vegne varsler politiet etter å ha mottatt seksuelt ladede meldinger fra en potensiell overgriper, før en fullbyrdet groomingovertredelse har skjedd. Om politiet da har hjemmel til å benytte provokasjon i form av å overta korrespondansen fra barnets profil uten at den potensielle overgriperen er klar over det vil ikke omfattes i oppgaven. Oppgaven vil kun omhandle politiets adgang til å selv opprette en fiktiv brukerprofil på et nettsamfunn der de utgir seg for å være mindreårige i den hensikt å bruke informasjonen som har fremkommet i samtaler med potensielle overgripere til å ta ut tiltale.

Jeg kommer kun til å ta for meg privat provokasjon når formålet er å vise til rettsavgjørelser hvor private har brukt provokasjon, og jeg forsøker å tolke om rettsavgjørelsen kan anvendes analogisk og dermed har overføringsverdi til politiets provokasjonsbruk i lignende saker.

Det har blitt laget programvaresystemer som benytter kunstig intelligens i form av dataanimerte virtuelle «chatboter» som forestiller barn. «Sweetie» er et eksempel på en slik chatrobot. Da «Sweetie» kan samhandle og chatte automatisk på ulike internettforum, kan hun være å regne som en provokatører, der formålet er å forhindre og avdekke nettovergrep mot barn.² «Chatboter» og kunstig intelligens vil ikke bli omhandlet i oppgaven.

---

² Om Sweetie. (april 2023). <https://www.terredeshommes.nl/en/programs/sweetie>.

Provokasjon er en omfattende etterforskningsmetode som krever mye ressurser og tid. Hvorvidt Politidirektoratet anser bruken av provokasjon i etterforskning av groomingsaker som god disponering av ressurser i tråd med prinsippene om god mål-, og resultatstyring faller utenfor oppgavens tema og vil ikke omfattes.

Innledningsvis skal jeg redegjøre for hvilke rettskilder som har vært relevante i mitt arbeid med å komme frem til gjeldende rett, for å få svart ut min problemstilling. Deretter skal jeg kort redegjøre for groomingbestemmelsens ordlyd og formål. Videre vil jeg gi en kort beskrivelse av noen av tiltakene politiet i samarbeid med andre aktører kan benytte for å forebygge grooming. Jeg skal deretter redegjøre kort for hvilke tradisjonelle og utradisjonelle metoder politiet kan benytte seg av i etterforskningen av slike saker. Brorparten av oppgaven vil imidlertid omfatte hvilke vilkår som må ligge til grunn for at politiet der det er mistanke om grooming, har hjemmel til å benytte tiltaleprovokasjon i etterforskningen. Etter drøftingen av det enkelte vilkåret vil jeg beskrive de rettslige konsekvenser ved brudd på vilkåret.

2.0 Juridisk metode og rettskildebildet

Opgavens problemstilling vil bli besvart ved bruk av juridisk metode. Juridisk metode er læren om hvordan man leser, og tolker ulike rettskilder når man skal ta stilling til en rettslig problemstilling.³ Som jeg vil komme inn på baserer provokasjon seg på ulovfestet rett. Det er fastslått av Høyesterett i Rt. 1984 s. 1076, og fulgt opp i senere rettsavgjørelser at provokasjon ikke krever hjemmel i lov. Lovtekst er derfor ikke en del av rettskildebildet.

Å se til våre internasjonale forpliktelser har vært relevant. For provokasjon gjelder særlig den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK). Ved at Norge forpliktet av EMK til å iverksette tiltak for å sikre at innbyggerne ikke blir utsatt for krenkelser settes det skranker for lovligheten av provokasjonsadgangen.⁴ Hensynet til EMK art. 6 og 8 om retten til privatliv og en rettfærdig rettergang er særlig avgjørende for om provokasjon kan benyttes. Norge er også forpliktet til FNs konvensjon om barns rettigheter (barnekonvensjonen)⁵ og Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk (Lanzarote-

---

³ Boe, E., M., *Grunnleggende juridisk metode*, 3. utg., (2012) s. 81-86.

⁴ Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, av. 04.11.1950.

⁵ Konvensjon av 20. november 1989 om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen) art. 34.

konvensjonen).⁶ Begge konvensjonene har som mål å fremme barns rettigheter, og forebygge og bekjempe vold-, og seksuell utnyttning og misbruk av barn. Da Norge har inkorporert EMK og barnekonvensjonen i norsk rett og ratifisert Lanzarotekonvensjonen er disse viktige rettskilder som setter høye krav til myndighetenes beskyttelsestiltak overfor barn og unge.⁷

Politimetodeutvalget foreslo i 2004 å lovfeste provokasjon som etterforskningsmetode. I den forbindelse ble vilkårene for provokasjon gjennomgått og vurdert.⁸ I 2018 kom Riksadvokaten med et nytt rundskriv om provokasjon som etterforskningsmetode.⁹ Rundskrivet erstattet Riksadvokatens tidligere rundskriv om provokasjon fra år 1998 og 2000. Vilkårene oppstilt i Politimetodeutvalgets utredning og Riksadvokatens rundskriv er utarbeidet på bakgrunn av gjeldende rettspraksis og føringer fra Høyesterett. De er av den grunn svært aktuelle rettskilder.

En annet viktig rettskilde har vært Riksadvokatens årlige rundskriv over straffesaksbehandlingens mål og prioriteringer.¹⁰ Rundskrivet angir hvilke sakstyper som skal gis etterforskningsprioritet det kommende året, og oppstiller overordnede mål for politiets etterforskning. Rundskrivet setter derfor føringer for hvorvidt etterforskningen av groomingsaker er et prioritert saksfelt, og om kriminalitetsutfordringen anses som alvorlig. Som jeg vil utdype senere i oppgaven vil lovbruddets alvorlighetsgrad være av betydning for hvorvidt vilkårene for provokasjon er oppfylt. Føringer satt i mål-, og prioriteringsrundskrivet vil da være av betydning.

Det finnes ikke rettspraksis knyttet til norsk politis bruk av provokasjon i etterforskning av groomingsaker. Det finnes imidlertid Lagmannsrett-, og Høyesterettsdommer knyttet til privates provokasjonshandlinger i avdekking av grooming. For å finne gjeldende rett har jeg derfor vært nødt til å se til rettsavgjørelser hvor private har benyttet provokasjon under avdekking av groomingsaker, og rettsavgjørelser hvor politiet har benyttet provokasjon i etterforskningen av andre straffesaker enn grooming - og vurdert hvorvidt avgjørelsene kan anvendes analogisk for å kunne svare ut min problemstilling.

---

⁶ Konvensjon av 25. oktober 2007 Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk (Lanzarotekonvensjonen).

⁷ Lov 21. mai 1999 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (Menneskerettighetsloven) §2.

⁸ NOU 2004: 6.

⁹ RA nr. 2/2018.

¹⁰ RA nr. 1/2023.

Provokasjon er som nevnt en ulovfestet etterforskningsmetode, og ved mangel på mer autoritative kilder kan reelle hensyn kunne gi en skjønnsmessig veiledning for å fastsette når etterforskningsmetoden kan benyttes. Med reelle hensyn menes vurderingen av hvorvidt rettsregelen man kommer frem til anses innholdsmessig og retsteknisk god.¹¹ Hensyn som fremmer den alminnelige rettsoppfatning, virker allmennpreventivt og bevarer den sosiale ro vil bli vektlagt. Det samme vil hensyn som taler for at politiets etterforskning skal være forholdsmessig og ha samfunnsnytte. Reelle hensyn vil bli vektlagt avslutningsvis under min drøftelse av hvilke hensyn som taler for-, og imot bruken av provokasjon.

3.0 Grooming

3.1 Omfanget av grooming

Det er knyttet stor usikkerhet til det reelle omfanget av grooming. Dette skyldes blant annet de store variasjonene i hvordan grooming måles. Enkelte studier definerer grooming som tilfeller hvor en voksen uten foranledning sender en seksuelt ladet melding til en mindreårig, mens det i andre studier kreves at groomeren over lengre tid prøver å bygge opp et tillitsforhold med en mindreårig, for så å innlede til seksualisert prat. En annen faktor som knytter usikkerhet til omfanget er det faktum at de fornærmede ikke alltid er klar over at de blir utsatt for et straffbart forhold, da groomere kan utgi seg for å være på barnets alder.¹² Dessuten kan barn og unges anmeldelsestilbøyelighet av flere grunner være lav. De kan kjenne på skam, et ønske om å ikke måtte involvere foresatte, eller groomeren har oppnådd et tillitsforhold som fører til at barnet ikke ønsker overgriperen straffet. Dette kan gi store mørketall i kriminalstatistikken.

En oversiktsartikkel fra 2020 som tok for seg funn fra 37 forskningsstudier viser imidlertid at anslagene på andelen mindreårige som utsettes for grooming varierer fra 9 til 19 prosent. En tysk studie viste at 18,5% av unge mellom 11 og 17 år fra flere ulike land har opplevd å bli kontaktet av en voksen person som først fremsto interessert i dem og deres liv, for deretter å initiere til seksuelt ladede samtaler for deretter å foreslå et møte.¹³ Som nevnt innledningsvis er nærmest alle norske 13-åringer på sosiale medier, og svært mange brukere er enda yngre. Dette

---

¹¹ Eckhoff, T., *Rettskildelære*, 5. utg., (2001) s. 371.

¹² NOVA rapport (2021) nr. 3/21, s. 77.

¹³ NOVA-rapport (2021) nr. 3/21, s. 77.

betyr at grooming uavhengig av usikkerheten knyttet til nøyaktig omfang er en trussel for mange barn og unges digitale (og fysiske, dersom kontakten fører til et møte) trygghet.

3.2 Groomingbestemmelsens ordlyd

Bestemmelsen i straffeloven §306 er som følger: «Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som har avtalt et møte med et barn under 16 år, og som med forsett om å begå en handling med barnet som nevnt i §§299-304, §305 bokstav b eller §311 første ledd bokstav a, har kommet frem til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas».¹⁴

Strl. §306 viderefører §201 a av gammel straffelov av 1902. Innholdet i bestemmelsene er like. I oppgaven vil jeg henviser til rettsavgjørelser av både ny og gammel straffelov.

3.3 Groomingbestemmelsens formål

Det var Barneombudet og Redd barna som tok initiativ til utarbeidelsen av straffebestemmelsen. Bakgrunnen var den digitale utviklingen der barn i større grad har mobiltelefoner og internett tilgjengelig, som har gjort det lettere for overgripere å komme i kontakt. En straffebestemmelse der straffeansvaret inntreffer før den seksuelle kontakten har funnet sted ble begrunnet med behovet for å gi barn et ekstra vern mot overgrep. Barn under 16 år kan ikke gi et gyldig samtykke til seksuelle relasjoner med andre, fordi de ikke enda har utviklet et tilstrekkelig bevisst forhold til sin seksualitet. De må derfor beskyttes mot utnyttelse med påfølgende kortvarige- og langvarige skadefølger. Et annet argument for utformingen av straffebudet var at det skulle gjøre det klarere når politiet kan benytte tvangsmidler.¹⁵

4.0 Forebygging

Forebygging er politiets hovedstrategi for kriminalitetsbekjempelse.¹⁶ Å forebygge handler om å være i forkant for å hindre at noe negativt skjer.¹⁷

---

¹⁴ Lov av 20. mai 2005 Lov om straff (Straffeloven) §306.

¹⁵ Ot.prp nr. 18 (2006-2007) s. 11.

¹⁶ RA nr. 1/2023 s. 4.

¹⁷ Lie, E., M., *I forkant*. 2. utg., (2015) s. 19.

Lanzarotekonvensjonens kapittel 2 omfatter tiltak som skal forebygge seksuelle overgrep mot barn. Blant disse er mediekampanjer og internettsider med informasjon om skadevirkninger av seksuell utnytting av barn, støtte og hjelp til de som har seksuelle interesser for barn, krav om politiattester i enkelte jobber for å sikre at vedkommende ikke er domfelt for seksuallovbrudd mot barn, og skolebaserte undervisningsprogram for økt kunnskap og ferdigheter blant barn. I konvensjonens artikkel 4 fremkommer det at de forpliktete landene ved lovgivning eller på annen måte skal fatte nødvendige tiltak for å forebygge alle former for seksuell utnytting og seksuelt misbruk av barn, og for å gi barn beskyttelse.¹⁸ Som nevnt ble strl. §306 utformet med bakgrunn i dette formål – å forebygge seksuelle overgrep mot barn.

De nevnte tiltakene er å regne som «tradisjonell» forebyggende virksomhet, også kalt proaktiv forebygging. Det innebærer forebygging der det straffbare forholdet enda ikke har skjedd. Dersom det straffbare forholdet allerede har skjedd, kan straff omtales som en reaktiv type forebygging.¹⁹ Dette begrunnes i at straff kan forebygge uønsket adferd på allmenn- og individnivå, blant annet fordi det skal virke avskrekkende. På den måten vil politiets oppdagelse og etterforskning av grooming - med påfølgende tiltale kunne være en reaktiv måte å forebygge fremtidige overtredelser på.

5.0 Etterforskning

Noen definisjon av etterforskningsbegrepet fremkommer ikke i noen lovtekst. I litteratur og rundskriv defineres det på flere ulike måter. Riksadvokaten har beskrevet etterforskning som en formålsstyrt virksomhet, der politi og påtalemyndighet innhenter opplysninger for å danne et grunnlag som kan si noe om en straffebestemmelse er overtrådt, og om eventuelle gjerningspersoner kan straffes.²⁰

I henhold til Straffeprosessloven (strpl.) §§224 og 226 kan etterforskning påbegynnes dersom det er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger et straffbart forhold. Formålet med etterforskningen er blant annet å innhente de nødvendige opplysninger for å avverge eller

---

¹⁸ Konvensjon av 25. oktober 2007 Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnytting og seksuelt misbruk (Lanzarotekonvensjonen) kapittel 2.

¹⁹ Lie, E., M., *I forkant*. 2. utg., (2015) s. 140.

²⁰ RA nr. 3/1999, s. 2.

stanset straffbare handlinger, avgjøre spørsmål om straffeskyld, fastsette en strafferettslig reaksjon, eller å fullbyrde straff eller andre reaksjoner.²¹

Politets etterforskningsmetoder er saksavhengige, og beror på hva som anses nødvendig og hensiktsmessig i den enkelte sak. Felles for alle etterforskningsmetoder er at de må skje innenfor de rammer som gjeldende rett oppstiller. Strpl. kapittel 18 omfatter regler og begrensninger politiet er bundet av i en etterforskning, i tillegg setter artikkel 18 i EMK som nevnt begrensninger for politiets inngripen overfor befolkningen. Dette vil bli beskrevet ytterligere senere i oppgaven.

5.1 Tradisjonelle etterforskningsmetoder

Uttrykket *tradisjonelle etterforskningsmetoder* fremkommer i rettsavgjørelser og rundskriv fra Riksadvokaten, uten at det gis noen konkret beskrivelse av hvilke metoder som omfattes. En naturlig språklig forståelse tilsier at metodene blir brukt ofte, er åpne og på generelt grunnlag er mindre inngripende enn utradisjonelle metoder.

Tradisjonelle etterforskningsmetoder i groomingaker kan iverksettes av politiet etter å ha mottatt en anmeldelse fra offeret selv, eller andre som har blitt oppmerksomme på det straffbare som har skjedd eller er i ferd med å skje – enten før eller etter det avtalte møtet. Politiet kan også starte etterforskning etter å ha mottatt tips fra publikum om at noen har avtalt å møte mindreårige i den hensikt å begå seksuelle overgrep, eller ved at politiet selv patruljerer og blir oppmerksomme på mistenkelig aktivitet. Uavhengig av hvordan politiet blir oppmerksom på hendelsene vil avhør være en sentral etterforskningsmetode for å belyse saken gjennom de involvertes forklaringer.

Andre etterforskningsmetoder som kan være aktuelle for å innhente informasjon vil blant annet være tekniske undersøkelser på et eventuelt åsted, innhenting av elektroniske bevis som datalagret informasjon i chatsamtaler og innhenting av videoovervåking. I noen saker kan det i tillegg være nødvendig benytte tvangsmidlene i straffeprosesslovens kapittel 14 som

---

²¹ Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangen i straffesaker (Straffeprosessloven) §§224 & 226.

pågrepelse, fengsling, ransaking og beslag.²²

5.2 Utradisjonelle etterforskningsmetoder

Uttrykkene *utradisjonelle*, *ekstraordinære* og *særskilte etterforskningsmetoder* blir i forarbeider, rundskriv og rettsavgjørelser brukt om hverandre uten at det blir gitt noen presis definisjon. I stedet forklares de med hva de kjennetegnes, og hvilke etterforskningsmetoder som omfattes. Eksempler på slike etterforskningsmetoder er utsatt underretning om ransaking, beslag og utleveringspålegg, kommunikasjonskontroll, kilde-, og informantbehandling, spaning, infiltrasjon og provokasjon. Felles for disse er at de foretas i det skjulte, uten at den som utsettes for metoden er klar over det.²³ Videre i oppgaven vil betegnelsen *utradisjonelle etterforskningsmetoder* benyttes.

Enkelte av de utradisjonelle etterforskningsmetodene er vedtatt i lov²⁴, mens andre metoder er ulovfestede og følger av den alminnelige handlefriheten. Den alminnelige handlefriheten er et grunnleggende rettslig utgangspunkt som innebærer at handlinger som ikke er forbudt, står alle fritt til å foreta. Det innebærer at også politiet i en etterforskning kan ta i bruk ulovfestede metoder. Rekkevidden av den alminnelige handlefriheten begrenses av legalitetsprinsippet i Grunnloven §113 og av EMK. Grunnlovens §102, samt EMK art 8 som begge omfatter enhvers rett til respekt for sitt privatliv vil også begrense politiets bruk av utradisjonelle etterforskningsmetoder.²⁵ Disse begrensningene vil bli drøftet ytterligere senere i oppgaven.

6.0 Provokasjon

Provokasjon er en etterforskningsmetode som innebærer at politiet og/eller noen som opptrer på politiets vegne, gjennom direkte kontakt med en person utnytter en villfarelse hos vedkommende, og med det får informasjon. Det er et krav til en aktiv handling fra politiets side, og denne handlingen må være styrende for den kriminelle atferden.²⁶

---

²² Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangen i straffesaker (Straffeprosessloven) fjerde del.

²³ Bjercknes, O., T., & Hoff Johansen, A., K., *Etterforskningsmetoder*, (2010), s. 484.

²⁴ F.eks. Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangen i straffesaker (Straffeprosessloven) §208 a.

²⁵ Lov 17. mai 1814, Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven) §§113 & 102 første ledd første punktum og Den europeiske menneskerettskonvensjonen, av. 04.11.1950. art. 8.

²⁶ RA nr. 2/2018 s. 2.

Det finnes to hovedtyper straffeprosessuell provokasjon. Hvilken type som benyttes avhenger av formålet med den innsamlede informasjonen. Bevisprovokasjon brukes for å innhente bevis for en tidligere, avsluttet straffbar handling, mens tiltaleprovokasjon benyttes i forkant eller underveis i en straffbar handling, for at politiet og påtalemyndigheten skal kunne ta ut tiltale.²⁷ Tiltaleprovokasjon kan derfor innebære at politiet og påtalemyndigheten unnlater å stanse en pågående eller fremtidig straffbar handling de kjenner til, til fordel for å påvirke det videre hendelsesforløpet. Vilklårene for de ulike provokasjonstypene er ulike, og det er tiltaleprovokasjon som har de strengeste vilklårene.²⁸

Provokasjonsadgangen følger av den alminnelige handlefriheten, men det er gjennom høyesterettspraksis og instruksjer gitt politi og påtalemyndighet av riksadvokaten fastsatt en rekke materielle og prosessuelle vilkår som må være oppfylt for at provokasjon kan benyttes. Vilklårene er utarbeidet på bakgrunn av at man ved bruk av provokasjon lett kan begå alvorlige rettskrenkelser overfor de som utsettes. Vilklårene skal begrense bruken, og sikre at etterforskningen fremstår hensynsfull og forholdsmessig.²⁹

Justis- og beredskapsdepartementet har i en proposisjon fra 2015 foreslått at provokasjon kan benyttes i etterforskningen av groomingsaker, såfremt det foregår innenfor vilkår trukket gjennom rettspraksis og Riksadvokatens retningslinjer.³⁰ Som nevnt har tiltaleprovokasjon de strengeste vilklårene. Jeg skal nå drøfte hvorvidt disse lar seg oppfylle i etterforskningen av groomingsaker.

6.1.1 Grunnvilkåret og initiativtakeren

Det har gjennom høyesterettspraksis blitt utviklet et *grunnvilkår*, fordi det er så fundamentalt. Vilkåret innebærer at politiet ikke skal skape kriminalitet ved å fremprovosere handlinger som ikke ellers ville blitt begått. Vilkåret innebærer også at politiet ikke skal styrke mistenktes forsett, så han overskrider grensen for straffrie forberedelseshandlinger. Vilkåret som ble

---

²⁷ Begrepene brukes i NOU 2004: 6 s. 107, og følges opp i Fredriksen, S., *Innføring i straffeprosess*, 4. utg., (2018), s. 137.

²⁸ RA nr. 2/2000 s. 3.

²⁹ RA nr. 2/2000 s. 4-5.

³⁰ Prop. 68 L (2015-2016) s. 106.

formulert av Høyesterett i Rt. 1984 s. 1076 er videreført i senere rettsavgjørelser, i Riksadvokatens rundskriv og i Politimetodeutvalgets utredning.³¹

Å ikke bidra til å styrke mistenktes forsett, men allikevel være aktiv i meldingsutvekslingen er en hårfin balanse. I *Groomingsaken*³² som omhandlet privat provokasjon avgjorde Høyesterett at provokatøren ved å gjentatte ganger spurte tiltalte om de skulle ringes, og ved å være aktiv i meldingskorrespondansen styrket tiltaltes forsett. Det samme vil kunne skje dersom politiet i sin meldingsutveksling oppfordrer til drøgere, mer seksualisert prat, eller gir uttrykk for at man er åpen for at mistenkte skal foreslå et møte - for eksempel ved å si at man er alene hjemme en kveld.

I grunnvilkåret legges det betydelig vekt på hvem som tok initiativ til handlingen. Dersom politiet direkte eller indirekte tok initiativ til handlingen, er utgangspunktet at grunnvilkåret ikke er oppfylt. Dette er fordi sannsynligheten for at politiet fremprovoserer en straffbar handling som ikke ellers ville blitt begått øker betraktelig dersom politiet er de som tar initiativet til handlingen. I motsatt fall - dersom mistenkte er den som tar initiativ til handlingen peker det i retning at han ville gjennomført handlingen uavhengig av politiets innblanding.³³

Hva som ligger i ordene «initiativ» og «kontakt» i forbindelse med grooming er omhandlet i rettspraksis.³⁴ I en sak som gjaldt privat provokasjon hadde medlemmer fra organisasjonen Barnas Trygghet opprettet en fiktiv profil på et nettsted, og utgitt seg for å være 14 år gamle «Lisa». «Lisa» hadde gitt tiltalte en «like», før tiltalte innledet en samtale med «Lisa». Han sa han hadde en bobil, hvorpå «Lisa» responderte at det hadde vært kult å få sitte på en gang. «Lisa» uttrykte videre et ønske om å sove med tiltalte. Tiltalte var positiv til dette, og svarte med et klart seksuelt motiv. Retten mente «Lisa» initierte til samtale ved å gi profilen til tiltalte en «like», som førte til at tiltalte sendte den første meldingen. Videre fastslo retten at det var «Lisa» som tok initiativ til å møtes ved å ytre et ønske om å få sitte på i bobilen, og sove med tiltalte. Retten avsa at tiltalte skulle straffes for forsøk på grooming, etter han hadde møtt opp på avtalt sted.³⁵ Forsøkshandlingen ble sett på som et utjenlig forsøk, der «Lisa» var et utjenlig objekt fordi hun var en fiktiv person.

---

³¹ RA nr. 2/2018 s. 2-3, og NOU 2004: 6, avsnitt nr. 7.5.2.5.1.

³² Rt. 2011 s. 1455.

³³ RA nr. 2/2018 s. 3.

³⁴ Lf. 2016 s. 106879.

³⁵ Lov 22. mai 1902 nr. 10 om almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven). §201 a, jf. §49 første ledd.

Med bakgrunn i rettspraksis, Politimetodeutvalgets utredning og Riksadvokatens rundskriv anser jeg det som gjeldende rett at politiet ikke kan ta initiativ til samtale, ei heller med en «like». Dersom potensielle overgripere tar kontakt med politiets fiktive profil bør politiet unngå å initiere til drøyerer mer seksualisert prat, da dette kan styrke overgriperens forsett så han overstrider grensen mellom straffri forberedelse og forsøk. Videre bør det være den potensielle overgriperen, og ikke politiet som initierer til et møte.

6.1.2 Brudd med grunnvilkåret og initiativtakeren

I «Lisa-saken» er provokasjonshandlingen i utgangspunktet i strid med grunnvilkåret, da det ikke var tiltalte som initierte hverken til kontakt eller til å møtes. I domsavgjørelsen slo retten imidlertid fast at grunnvilkåret for politiprovokasjon også må gjelde for privat provokasjon - men at frifinnelse ikke alene kan baseres på det grunnlag at handlingen ikke ville blitt begått hadde man vært provokasjonen foruten. Tiltaltes handlemåte, grad av tilskyndelse og at det beskyttede rettsgodet var å beskytte barn mot seksuelle overgrep som følge av kontakt over internett veide tungt.³⁶

Politimetodeutvalget hevdet i 2004 at selv om både politi og privatpersoner har den alminnelige handlefriheten som rettslig grunnlag, så rekker den lenger for privatpersoner enn for politiet. Dette ble begrunnet med at privatpersoners handlefrihet ikke er begrenset på samme måte som politiets av legalitetsprinsippet og EMK.³⁷ Høyesterett har også slått fast at dersom privates provokasjonshandling bryter med grunnvilkåret vil det ikke kunne ses på som veil ved saksbehandlingen, noe det ville gjort hvis det var politiet som brøt grunnvilkåret.³⁸

I Rt. 1992 s. 1088 uttalte Høyesterett:

«... det kan være vanskelig generelt å angi i hvilke tilfeller etterforskning med provokasjonstilsnitt får den virkning at de fremprovoserte handlinger skal anses som straffbare. Ønsket om å motvirke uakseptable etterforskningsmetoder vil være et viktig hensyn, men det kan være usikkert hvilken rekkevidde det her vi ha. Spørsmålet kan tenkes å oppstå i meget forskjelligartede situasjoner, og de kryssende hensyn vil gjøre seg gjeldende med ulik tyngde.»³⁹

---

³⁶ Lf. 2016 s. 106879.

³⁷ NOU 2004: 6 s. 65.

³⁸ Rt. 2011, s. 1455.

³⁹ Rt. 1992 s. 1088.

Etter en naturlig språklig forståelse betyr uttalelsen at det ikke er automatikk i at tiltalte skal frifinnes dersom politiets provokasjonshandlinger bryter med grunnvilkåret. All senere rettspraksis har imidlertid vist at tiltalte har blitt frifunnet dersom politiet har brutt grunnvilkåret.⁴⁰ Ved politiprovokasjon er det de vanlige beviskravene som gjelder for grunnvilkåret, slik at fraværet av ulovlig provokasjon må bevises ut over enhver rimelig tvil, og ved avgjørelser om politiet har fremkalt handlingen, må rimelig tvil komme tiltalte til gode.⁴¹

6.2.1 Forholdsmessighet- og alvorlighetskravet

Provokasjon tillates bare benyttet ved mistanke om *alvorlige lovovertrедelser*. Ved vurderingen av om en lovovertrедelse er alvorlig bør det ikke kun ses på strafferammen, men tas hensyn til den samfunnsmessige betydningen av å bekjempe den aktuelle formen for kriminalitet.⁴²

Høyesterett har slått fast at privatdrosjevirkosomhet ikke er å anse som alvorlig nok kriminalitet til at provokasjon kan benyttes.⁴³ I saker som omhandler grove seksuelle overgrep mot barn, og spredning av overgrepsmateriale derimot er det forenelig med høyesterettspraksis å bruke provokasjon i etterforskningen.⁴⁴ Det har også vært tradisjon for å benytte provokasjon i forbindelse med etterforskningen av narkotikalovbrudd.⁴⁵ Det finnes som nevnt ikke rettspraksis hvor politi har benyttet provokasjon for å tiltale groomere. Riksadvokatens har i rundskriv fra 2000 og 2018 uttalt at det ikke er hensiktsmessig å instruksfeste hvilke straffbare forhold som anses alvorlige nok til at provokasjon kan benyttes, men om kriminaliteten bedømmes som et alvorlig samfunnsproblem på grunn av omfang eller karakter, bør metoden kunne benyttes.⁴⁶

---

⁴⁰ Se f.eks. Rt. 1998, s. 407.

⁴¹ Rt. 2008, s. 1659 og Den europeiske menneskerettskonvensjonen, av. 04.11.1950. art. 6 nr. 2.

⁴² RA. 2/2018 s. 4, Rt. 1984 s. 1076 og Rt. 1993 s. 473.

⁴³ Rt. 1993 s. 473.

⁴⁴ Hr.2020-2137-A

⁴⁵ F.eks. Rt. 1984, s. 1076

⁴⁶ RA. nr. 2/2000 og videreført i RA nr. 2/2018.

Strafferammen for grooming er bot eller fengsel i inntil ett år.⁴⁷ Strafferammen er blant seksuallovbruddenes laveste. Groomingbestemmelsen er som nevnt en forsøksbestemmelse som strafflegger forberedende handlinger til seksuelle overgrep. Jeg anser ikke grooming som alvorlig kun sett hen til strafferammen, men dersom utførelsen kommer så langt at et møte finner sted, og det blir fysisk berøring mellom partene vil forholdet rammes av strengere lovbestemmelser med høyere strafferamme. Overtredelsen vil da åpenbart kategoriseres som alvorlig sett hen til strafferamme.

Uavhengig av strafferamme anser jeg grooming som en alvorlige lovovertrедelser og et onde av samfunnsmessige årsaker. Å møte et barn med intensjon om å begå et seksuelt overgrep er en alvorlig handling. Barn har et behov for et særskilt vern og spesielle beskyttelsestiltak i samfunnet på bakgrunn av sin fysiske- og psykiske umodenhet. Dersom møtet fører til et seksuelt overgrep, vil det kunne føre til alvorlige skadevirkninger for barnet, og deres psykiske-, og sosiale utvikling.

Kravet til alvorlig kriminalitet har aspekter av forholdsmessighet i seg, men forholdsmessighetskravet favner videre enn kun sakens alvorlighetsgrad. Av strpl. §170 a fremgår det at etterforskningsmetoden ikke må utgjøre et uforholdsmessig inngrep.⁴⁸ Bestemmelsen knytter seg til tvangsmidlene som har hjemmel i strpl. kap. 14, men forholdsmessighetsbegrepet blir benyttet i rundskriv fra Riksadvokaten og i Høyesterettsdommer, og bestemmelsen må derfor antas å gi veiledning også ved bruken av ulovfestede metoder som provokasjon.⁴⁹ Riksadvokaten har uttrykt at det i forholdsmessighetsvurderingen skal tas hensyn til det samlede overvåkingstrykket den mistenkte har vært, og kommer til å bli utsatt for. Provokasjonens tidsaspekt og intensitet er av betydning, samt om det er benyttet andre inngripende etterforskningsmetoder i tillegg.⁵⁰

Det følger av Grunnloven og EMK at staten skal sikre et vern av innbyggernes integritet, sitt privatliv, og sin kommunikasjon.⁵¹ Disse rettskildene begrenser dermed politiets handlingsrom innenfor den alminnelige handlefrihet som tidligere er gjort rede for. At provokasjon strider

---

⁴⁷ Lov av 20. mai 2005 Lov om straff (Straffeloven) §306.

⁴⁸ Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangen i straffesaker (Straffeprosessloven) §170 a.

⁴⁹ RA. nr. 2/2018 s. 5.

⁵⁰ RA. nr. 2/2018 s. 5.

⁵¹ Lov 17. mai 1814, Kongeriket Norges Grunnlov §102 og Den europeiske menneskerettskonvensjonen, av. 04.11.1950. art. 8.

mot folks rett til at myndighetene respekterer deres privatliv var en av grunnene til at politimetodeutvalget fremmet et ønske om å lovfeste vilkårene for provokasjon.⁵²

Hva som er en uforholdsmessig belastning, og hvorvidt provokasjonshandlingen strider med EMK art. 8 beror på en konkret vurdering, der intensiteten og tidsaspektet av inngrepet er av betydning. Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden i forholdsmessighetskravet og EMK art 8 begrenses politiets adgang til å kommunisere med potensielle groomere i lang tid, eksempelvis uker/måneder i påvente av at han skal starte en seksuell prat eller foreslå et møte.

6.2.2 Brudd med alvorlighets- og forholdsmessighetskravet

Jeg har tidligere henvist til dommen hvor Høyesterett har slått fast at kjøring av piratdrosje ikke ble ansett som alvorlig nok kriminalitet til at provokasjon kan benyttes.⁵³ I avgjørelsen overprøvde Høyesterett politiets vurdering, noe som førte til at tiltalte ble frikjent. Dette er imidlertid den eneste dommen jeg har funnet hvor alvorlighetskravet har blitt overprøvd. At grooming er et større samfunnsproblem med et vesentlig større skadepotensiale enn privatdrosjeføring er for meg åpenbart. Som jeg vil komme inn på senere er det Statsadvokaten som har beslutningsmyndighet når provokasjon skal benyttes. At retten skal overprøve politi, påtalemyndighet og Statsadvokatens vurdering om at grooming anses som alvorlig nok kriminalitet til at provokasjon kan benyttes anses lite sannsynlig.

Det foreligger ingen høyesterettsavgjørelser som behandler spørsmålet om hvilken rettsvirkning brudd på forholdsmessighetskravet fører til. Jeg kan heller ikke se at spørsmålet er omhandlet i rundskriv fra Riksadvokaten eller i juridisk litteratur.

6.3.1 Subsidiaritetsskravet

Høyesterett har slått fast at provokasjon kun kan benyttes i saker hvor tradisjonelle etterforskningsmetoder ikke vil anses tilstrekkelige for å få belyst saken. Altså er provokasjon en subsidiær etterforskningsmetode.⁵⁴ Riksadvokaten har i senere rundskriv vist til

---

⁵² NOU 2004: 6.

⁵³ Rt. 1993 s. 473.

⁵⁴ Rt. 1998 s. 407.

Høyesteretts avgjørelse, og vilkåret må derfor være å regne som gjeldende rett.⁵⁵ Det er ikke et krav om at tradisjonelle etterforskningsmetoder har være forsøkt, kun at det med erfaring fra saksfeltet eller omstendighetene i den konkrete saken antas at de ikke vil gi resultater.⁵⁶

Vilkåret er et utslag av det alminnelige politirettslige behovsprinsipp som innebærer at politiet skal benytte så lite inngripende midler som mulig, og at inngrepene kun er lovlige dersom det anses nødvendig å bruke dem.⁵⁷ Subsidiaritetsskravet faller derfor under forholdsmessighetskravet som tidligere er redegjort for.

Politiet må da foreta en konkret vurdering av hvorvidt saken hvor det er mistanke om grooming lar seg etterforske på en tilstrekkelig god måte ved å bruke de mindre inngripende tradisjonelle metodene så det ikke er nødvendig å iverksette provokasjon.

Det finnes få tiltaler for grooming. Søk i rettsavgjørelsesregisteret Lovdata pro viser i underkant av 10 tiltaler for grooming.⁵⁸ Dette kan skyldes at bestemmelsen har blitt konsumert av andre, strengere bestemmelser dersom møtet har ført til seksuelle overgrep. At straffebudet er relativt nytt – det kom inn i loven i 2007 kan også være av betydning. Det kan også tenkes at da grooming er kriminalitet som skjer i det skjulte er det vanskelig for politiet og andre å bli oppmerksomme på at det skjer. Kontaktetableringen skjer i lukkede samtaler på internett, og møtet foregår i hemmelighet på private adresser. De få rettsavgjørelsene som omhandler grooming viser at politiet ble oppmerksomme på overtredelsene på forskjellige måter. I en lagmannsrettdom kjørte en politipatrulje tilfeldigvis forbi to jenter på 12 år utenfor en matbutikk midt på natten. Etterforskning viste at jentene ventet på en 19 år gammel gutt de hadde kommet i kontakt med over internett. Gutten skulle møte dem for seksuell omgang.⁵⁹ Ved andre tilfeller har politiet blitt kontaktet etter at foreldrene til de fornærmede mindreårige hadde blitt oppmerksom på korrespondansen mellom deres barn og eldre menn.⁶⁰ Andre rettsavgjørelser viser at offeret selv har kommet seg vekk fra situasjonen, og varslet politiet - eller sagt fra til andre som har varslet politiet.⁶¹

---

⁵⁵ RA. Nr. 2/2018 s. 4.

⁵⁶ RA. Nr. 2/2018 s. 4-5.

⁵⁷ Lov 04 august 1995 nr. 53 Lov om politiet (Politi-loven) §6.

⁵⁸ Søk Lovdata pro (April 2023) <https://lovdata.no/pro/#result&id=2160>

⁵⁹ Le. 2021, s. 99912.

⁶⁰ TOSLO-2009-151929-RG-2010-11 og Lb. 2007 s. 102678

⁶¹ TNOHO-2010-5322 og Lb. 2022 s. 108581-2.

Det er ikke gitt at barn forteller foresatte eller andre voksne hva de gjør på internett. Særlig ikke dersom groomeren truer eller skremmer barnet fra å fortelle, eller frister med belønninger og goder dersom barnet tier. Av den grunn er det ikke gitt at barnet selv eller noen på barnets vegne anmelder forholdet til politiet. En anmeldelse er imidlertid ikke et krav for at politiet skal kunne iverksette etterforskning. Etterforskning kan også iverksettes dersom «andre omstendigheter» tilsier at det er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger et straffbart forhold.⁶² Det kreves ikke rimelig grunn til å tro at det faktisk foreligger et straffbart forhold, det er grunn nok at det er rimelig grunn til å undersøke hvorvidt det foreligger noe straffbart.⁶³ Politiet må altså ha en saklig begrunnelse for å starte en etterforskning.

Politiet er ikke begrenset til kun å etterforske avsluttede forhold. Strpl. §226 første ledd bokstav c gir politiet anledning til å etterforske i den hensikt å avverge et straffbart forhold. Dersom politiet har fått inn tips om at det på enkelte nettsamfunn er voksne med seksuelle interesser for barn som prøver å komme i kontakt med mindreårige, er det rimelig grunn til å undersøke om det foreligger grooming. Politiet må da ta i bruk etterforskningsmetoder som kan avverge det straffbare forholdet, og tiltale potensielle overgripere. Avvergingen er da i tråd med våre forpliktelser etter Lanzarotekonvensjonen og barnekonvensjonen om å beskytte barn mot seksuelle overgrep.

For å avverge er politiet nødt til å ta i bruk etterforskningsmetoder som gir de informasjon vedrørende det potensielt straffbare forholdet. Dagens kriminalitet er i stadig utvikling, og det er viktig at politiets etterforskningsmetoder utvikler seg i takt med tendenser og trender i samfunnet. Etterforskningsmetoder som er tilpasset kriminalitetstypen vil effektivisere kriminalitetsbekjempelsen og oppklaringen, og med det redusere saksbehandlingstiden. Effektivitet i etterforskning er i tråd med strpl. §226 om at etterforskningen «så raskt som mulig» skal gjennomføres slik at «ingen unødig utsettes for (...) ulempe». Rask saksbehandlingstid har i en årrekke vært et av Riksadvokatens overordnet mål for straffesaksbehandlingen.⁶⁴ Provokasjon kan da være et nyttig og nødvendig virkemiddel for å avdekke kriminalitet som er utfordrende og komplisert å oppdage, og som uoppdaget kan pågå i flere år.

---

⁶² Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangen i straffesaker (Straffeprosessloven). §224 første ledd.

⁶³ Fredriksen, S., *Innføring i straffeprosess*, 4. utg., (2018), s. 97

⁶⁴ RA. nr. 1/2023 s. 1.

6.3.2 Brudd med subsidiaritetskravet

Subsidiaritetskravet, om at provokasjon skal være en sekundær etterforskningsmetode er en skjønsmessig vurdering. Kravet baserer seg på politiet og påtalemyndighetens egen vurdering basert på deres erfaring og kompetanse for hvorvidt saken lar seg etterforske tilstrekkelig ved bruk av tradisjonelle etterforskningsmetoder. Jeg er ikke kjent med saksavgjørelser hvor domstolene har knyttet tvil til eller overprøvd politi og påtalemyndigheters vurdering av hvorvidt tradisjonelle etterforskningsmetoder ville vært tilstrekkelige for å få løst saken.

6.4.1 Kravet om at etterforskningen ikke kan være beheftet med alvorlige mangler

Høyesterett har slått fast at en etterforskning med provokasjonstilsnitt ikke kan være «beheftet med så alvorlige mangler og betenkeligheter at den ikke bør godtas som grunnlag for domfellelse».⁶⁵ Kravet er gjengitt i senere høyesterettsdommer, og i rundskriv fra Riksadvokaten.⁶⁶ Vilkåret innebærer et krav om at provokasjonshandlingen må være tilstrekkelig dokumentert, for å sikre at fremgangsmåtene har vært forsvarlige og at den innhentede informasjonen er pålitelig.⁶⁷ For å sikre dette stilles det krav til gjennomføringsplan og tiltaksplan som skal dekke enhver fase i utviklingen. Gjennomførings- og tiltaksplanene skal bidra til å ivareta notoriteten, og sikrer muligheten til etterprøvbare rundt beslutninger og vurderinger som er fattet underveis, og bidrar med det til å ivareta grunnleggende rettssikkerhetsgarantier.⁶⁸ Notoritet og dokumentasjon over hvor aktiv og pågående politiet var i sin korrespondanse med den potensielle overgriperen er viktig å få belyst blant annet for å gi retten et pålitelig og objektivt domsgrunnlag over hvorvidt grunnvilkåret er oppfylt.

Kravet innebærer også at provokasjonshandlingen ikke må benyttes på en slik måte at den strider mot straffeprosessuelle grunnprinsipper. Kravet har stått sentralt i flere høyesterettsavgjørelser, og det har blitt gjengitt i rundskriv fra Riksadvokaten.⁶⁹ Straffeprosessuelle grunnprinsipper innebærer blant annet at politiet verner involverte personer

---

⁶⁵ Rt. 1998 s. 407.

⁶⁶ RA. nr. 2/2018 s. 4 og Rt. 1999 s. 1269.

⁶⁷ Rt. 2000 s. 1482.

⁶⁸ RA. nr. 2/2018 s. 5.

⁶⁹ F.eks. Rt. 1999 s. 1269 og Rt. 1984 s. 1076, RA. nr. 2/2018 s. 2.

mot selvinkriminering, altså retten de har til å forholde seg taus om egne straffbare forhold.⁷⁰ At kriminalitetsbekjempelseshensynet ikke trumfer ethvert inngrep overfor borgerne som ledd i en etterforskning innebærer blant annet at politiet må være varsomme så samtalen med potensielle groomere ikke går over i skjulte avhør.

6.4.2 Alvorlige mangler i etterforskningen

Høyesterettspraksis har vist at dersom etterforskningen er beheftet med alvorlige mangler skal det føre til frifinnelse. I Rt. 1998 s. 407 og Rt. 2000 s. 1223 kom Høyesterett frem til at de tiltalte måtte frifinnes på grunn av uforsvarlig saksbehandling som følge av at det prosessuelle forsvarlighetskravet ikke var oppfylt. Etterforskningen i begge sakene manglet plan for provokasjonen, og aksjonen manglet notoritet. Uforsvarlig saksbehandling strider også med EMK artikkel 10 om retten til rettferdig rettergang.⁷¹

6.5.1. Kompetansekravet

Det følger av Riksadvokatens rundskriv at det er Statsadvokaten i det aktuelle politidistrikt etter anmodning fra politimester som treffer beslutning om når provokasjon skal benyttes.⁷² At beslutningsmyndigheten er ilagt Statsadvokaten og ikke den enkelte polititjenesteperson understreker at provokasjon er en inngripende etterforskningsmetode.

6.5.2. Brudd med kompetansekravet

Høyesterett har slått fast at samtykke fra Statsadvokaten kun må foreligge i tilfeller hvor det er praktisk mulig innenfor tidsrammen som er til rådighet, og at manglende samtykke før iverksettelse av provokasjonshandlingene ikke gjør metoden ulovlig. Manglende samtykke skal ei heller - dersom øvrige vilkår er oppfylt føre til at tiltalte blir frifunnet.⁷³

Jeg har vansker med å se for meg en situasjon hvor politiet ikke har tid til å innhente Statsadvokatens samtykke før de iverksetter provokasjonshandlingen (med mindre det allerede

---

⁷⁰ Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangen i straffesaker (Straffeprosessloven) §232 og forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen) §8-1

⁷¹ Den europeiske menneskerettskonvensjonen, av. 04.11.1950. art. 10.

⁷² RA nr. 2/2018 s. 5.

⁷³ Rt. 2007 s. 268 og Rt. 2000 s. 1482.

foregår et avtalt møte mellom et reelt barn og en potensiell groomer før politiet overtar korrespondansen, men dette faller utenfor oppgavens avgrensning).

Politiet kan ta i bruk skjult/lukket spaning på ulike internettsider hvor det er grunn til å tro at det foregår grooming. Vilkårene for spaning er vesentlig mindre strenge enn ved provokasjon, og adgangen er derfor videre. Så lenge politiet holder seg innenfor den alminnelige handlefrihet, behøver ikke politiet lovhjemmel for å spane, så lenge metodebruken er saklig motivert og forholdsmessig. Ved skjult/lukket spaning kan politiet fordekt bak en «lokkedue»-profil som forestiller et barn passivt samle inn informasjon ved å ha lite eller ingen direkte kontakt med mulige gjerningspersoner.⁷⁴ Dersom spaningen fører til at potensielle groomere begynner å innlede til seksualisert prat, vil politiet ha tid til rådighet til å innhente Statsadvokatens samtykke til å benytte provokasjon før iverksettelse av metoden.

7.0 Hensyn som taler for og imot bruk av provokasjon i etterforskningen av groomingsaker

7.1. Hensyn som taler for bruk av provokasjon

Det er i samfunnets alminnelige interesse at straffbare forhold blir oppdaget, oppklart og påtalt. Overgrep mot barn har et særs stort skadepotensial, og samfunnets generelle ønske om-, og behov for at politi og påtalemyndighet oppklarer denne typen kriminalitet er derfor stor. Provokasjonen vil kunne bidra til økt oppdagelse av grooming, som gjør at man kan stoppe pågående-, og forhindre nye overgrep mot barn. Dette vil være i tråd med Barnekonvensjonen og Lanzarotekonvensjonens krav om at myndighetene skal treffe nødvendige tiltak for å beskytte barn og forhindre seksuell utnyttning og seksuelt misbruk.⁷⁵ At straffeansvaret ved overtredelse av grooming inntreffer før det er fysisk kontakt mellom den potensielle overgriperen og et offer gjør dessuten at politiet med provokasjon kan tiltale potensielle overgripere for brudd på seksuallovgivningen uten at barn er berørt. Tiltalen vil kunne bidra til å styrke den allmenne rettsfølelse og befolkningens tillit til politiet.

---

⁷⁴ RA. 2/2018, s. 6.

⁷⁵ Konvensjon av 20. november 1989 om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen) art. 34 og Konvensjon av 25. oktober 2007 om Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk (Lanzarotekonvensjonen) art. 4.

Dessuten kan bruken av provokasjon ha en allmennpreventiv og avskrekkende effekt ved at det skaper en frykt for å bli oppdaget og straffeforfulgt dersom potensielle overgripere vet at det er en risiko for at det er fordekt politi de snakker med på internett, og ikke barn.

I tillegg må det å redusere privatprovokasjon og annen privat rettshåndhevelse være et hensyn som taler for bruk av provokasjon. Det er politiet som skal utføre politiarbeid i Norge, og etterforske lovbrudd.⁷⁶ Lagmannsretten har uttrykt sterk misbilligelse over privatprovokasjon og sivil rettshåndhevelse i en dom hvor Barnas Trygghet benyttet provokasjon for å få en mann tiltalt for grooming.⁷⁷ Etterforskning gjort av privatpersoner er ikke underlagt de samme krav og restriksjoner fastsatt i lover, rundskriv, instruksjer etc. som det politiet og påtalemyndigheten er. Offentlige myndigheter er underlagt strenge krav til notoritet, at etterforskningskritt er godt dokumentert så de kan etterprøves av domstolene, krav om ivaretagelse av uskyldspresumpsjonen og etterforskningens objektivitet. Ved privat provokasjon blir dessuten bevis som føres for domstolene fremskaffet, oppbevart og potensielt bearbeidet av private før de overleveres til politiet. Dette kan stride med etiske retningslinjer og etterforskningsregler, og med det svekke de involverte personenes rettsikkerhet.

7.2 Hensyn som taler mot bruk av provokasjon

Provokasjon fører til at personer blir lokket til å begå en straffbar handling, eller fortsette en allerede pågående straffbar handling. Politiet må derfor være påpasselige med å ikke fremprovosere eller skape straffbare handlinger som ikke ville skjedd uten deres innblanding. Dette ville være å misbruke statens maktapparat, og kriminalisere ellers lovlydige borgere. Kriminaliseringshensynet er tatt høyde for i rettspraksis og i rundskriv fra Riksadvokaten i form av grunnvilkåret som tidligere har redegjort for.

Et annet viktig hensyn er rettssikkerheten til de som blir utsatt for provokasjon. Politiet og påtalemyndigheten plikter å verne borgerne mot urimelige inngrep og overtramp, og sørge for at alle får en straffeforfølgning som fremmer deres rettssikkerhet. Dette hensynet er også tatt høyde for i rettspraksis og i rundskriv fra Riksadvokaten ved at alvorlige feil og mangler i en

---

⁷⁶ Lov 04 august 1995 nr. 53 om politiet (Politoloven) §2, pkt. 3, og Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangen i straffesaker (Straffeprosessloven) §225, første ledd.

⁷⁷ Lf. 2016, s. 106879.

etterforskning fører til frifinnelse, som tidligere drøftet. Siden provokasjon skjer uten mistenktes viten, vil hans muligheter til å forsvare sine interesser, og få prøvd rettmessigheten av provokasjonshandlingen mens det pågår falle bort. Dessuten vil det være en risiko for at politiet må gå relativt langt i sin provokasjonshandling for å sikre at beviskravene er oppfylt, dette kan gå ut over selvinkrimineringsvernet.

Politiet nyter høy tillit i befolkningen, og dette anses som et verdifullt samfunnsgode.⁷⁸ Dersom provokasjonsbruken blir brukt vilkårlig eller i et for stort omfang, vil befolkningens tillit til at politiet beskytter dem bli endret til en oppfatning av at de blir overvåket på internett - eller at politiet fremprovoserer straffbare handlinger. Dette kan bidra til at befolkningens tillit til politiet som etat blir svekket.

8.0 Avslutning

Norge er gjennom konvensjoner og menneskerettighetene forpliktet til å fatte de tiltak som er nødvendige for å beskytte barn og unge mot seksuelle overgrep og seksuelt misbruk. Beskyttelsestiltakene må også etableres i det digitale rom, da stadig flere barn og unge fra tidlig alder er aktive på sosiale medier, hvor de kan bli utsatt for grooming. For at politiet skal kunne avdekke og forhindre grooming og beskytte barn er de nødt til å ta i bruk effektive etterforskningsmetoder. I denne oppgaven har jeg sett på om etterforskningsmetoden kan være tiltaleprovokasjon i form av at politiet på sosiale medier utgir seg for å være et barn og kommunisere med potensielle overgripere, for så å bruke informasjon fremkommet i samtalen til å ta ut tiltale.

For å finne gjeldende rett på området har jeg brukt juridisk metode. Da det ikke finnes rettspraksis knyttet til politiets bruk av provokasjon i etterforskningen av groomingsaker har jeg vært nødt til å analogisk tolke høyesterettsavgjørelser knyttet til politiets bruk av tiltaleprovokasjon i forbindelse med etterforskningen av andre sakstyper enn grooming. Jeg har også tolket rettsavgjørelser hvor privatpersoner har benyttet provokasjon i forbindelse med grooming, og tolket hvorvidt adgangen er den samme for politiet.

---

⁷⁸ Politiets innbyggerundersøkelse 2022. <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/innbyggerundersokelsen/politiets-innbyggerundersokelse-2022.pdf> s. 6.

Vilkårene for tiltaleprovokasjon, som både er materielle, prosessuelle og formelle er utarbeidet gjennom mange års rettspraksis og gjennom føringer fra Riksadvokaten.⁷⁹ Vilkårene er *grunnvilkåret* om at politiet ikke kan skape kriminalitet som ikke ville skjedd uten deres innblanding, *forholdsmessighets-*, og *alvorlighetskravet* om at metoden ikke kan utgjøre et uforholdsmessig inngrep og kun kan benyttes overfor alvorlige lovovertrædelser, *subsidiaritetskravet* om at tradisjonelle etterforskningsmetoder ikke antas tilstrekkelige, kravet om at de *prosessuelle vilkårene* er overholdt og at etterforskningen *ikke er beheftet med alvorlige mangler*, samt *kompetansekravet* over hvem som har beslutningsmyndigheten. Tolkningen av rettskildene viser at politiet har muligheten til å benytte tiltaleprovokasjon i etterforskningen av groomingssaker, så lenge de holder seg innenfor vilkårene drøftet.

Jeg har også sett på hvilke konsekvenser det får for rettsavgjørelsen dersom politiet under provokasjonshandlingen har brutt et eller flere av vilkårene. Jeg har vist til høyesterettsavgjørelser hvor tiltalte har blitt frifunnet etter retten har avdekket alvorlige mangler i etterforskningen, og der det har vært tvil knyttet til om grunnvilkåret var overholdt.⁸⁰ Høyesterettsavgjørelser har derimot vist at brudd på de øvrige vilkårene ikke automatisk fører til frifinnelse, men at det må tas en helhetsvurdering i hver enkelt sak.

---

⁷⁹ RA nr. 2/2018 og Rt. 1984 s. 1076.

⁸⁰ Rt. 1998, s. 407.

9.0 Litteratur

9.1. Lover og forskrifter

1814	Lov 17. mai 1814, Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven).
1902	Lov 22. mai 1902 nr. 10 om almindelig borgerlig straffelov (straffeloven).
1981	Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven).
1985	Forskrift 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen).
1995	Lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven).
1999	Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).
2005	Lov 20. mai 2005 om straff (straffeloven).

9.2. Konvensjoner

Menneskerettskonvensjonen	<i>Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter</i> av 04. november 1950. Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30
Lanzarotekonvensjonen	<i>Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk</i> av 12. juli 2007. Lovdata. https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/2007-10-25-25
Barnekonvensjonen	<i>Konvensjon om barnets rettigheter</i> 20. november 1989. Lovdata

9.3 Rundskriv

Riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999

Etterforskning. 22. desember 1999 (RA-1999-3)

Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2000

Vederlag til politiets kilder og provokasjon som etterforskningsmetode. 26. april 2000 (RA-2000-2)

Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2018

Infiltrasjon og provokasjon som etterforskningsmetode – vederlag til politiets kilder. 31. oktober 2018 (RA-2018-2)

Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2023.

Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2023. 1. februar 2023 (RA-2021-1)

9.4 Forarbeider og andre offentlige dokumenter

NOU 2004: 6:

Mellom effektivitet og personvern – politimetoder i forebyggende øyemed.

Ot.prp nr. 18 (2006-2007)

Om lov om endringer i straffeloven 1902 mv. (straffebud om å møte barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.).

Prop. 68 L (2015-2016)

Endringer i straffeprosessloven mv. (skjulte tvangsmidler).

9.5 Domsavgjørelser

Høyesterett:

Rt. 1984 s. 1076

Rt. 1992 s. 1088

Rt. 1993 s. 473

Rt. 1998 s. 407

Rt. 1999 s. 1269

Rt. 2000 s. 1223

Rt. 2000 s. 1482
Rt. 2007 s. 268
Rt. 2008 s. 1659
Rt. 2011 s. 1455   *Groomingsaken*
Hr-2020-2137-A

Lagmannsrett:

Lb. 2007 s. 102678
Lf. 2016 s. 106879   *Lisasaken*
Le. 2021 s. 99912
Lb. 2022 s. 108581-2

Tingrett:

TOSLO-2009-151929-RG-2010-11
TNOHO-2010-5322

9.6 Litteratur og digitalt tilgjengelig

Bjerknes & Hoff Johansen (2010)	Bjerknes, Ole Thomas & Hoff Johansen, Ann Kristin, <i>Etterforskningsmetoder</i> , 2010. Fagbokforlaget
Bow (2012)	Boe, Erik Magnus, <i>Grunnleggende juridisk metode – en introduksjon til rett og rettstenkning</i> , 3. utg., 2012. Universitetsforlaget
Eckhoff (2001)	Eckhoff, Torstein, <i>Rettskildelære</i> , 5. utg., 2001. Universitetsforlaget
Fredriksen (2018)	Fredriksen, Steinar, <i>Innføring i straffeprosess</i> , 4. utg., 2018. Gyldendal
Lie (2015)	Lie, Elisabeth Myhre, <i>I forkant</i> , 2. utg., 2015. Gyldendal
Kantar Public (2022)	<i>Politiets innbyggerundersøkelse 2022. Oppsummeringsrapport</i> . Publisert 10. mars 2023. (https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/innbyggerundersokelsen/politiets-

innbyggerundersokelse-2022.pdf).

[Sjekket 13. april 2023]

Medietilsynet (2022).

Barn og medier 2022. Barn og unges bruk av sosiale medier. Publisert 21. september 2022.

(https://www.medietilsynet.no/globalasset/s/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2022/Barn_og_unges_bruk_av_sosiale_medier.pdf). [Sjekket 13. april 2023]

Terre des hommes.

Terre des hommes. Stops child exploitation. *Sweetie, our weapon against child webcam sex.*

(<https://www.terredeshommes.nl/en/programs/sweetie>). [Sjekket 13. april 2023]

Velferdsforskningsinstituttet NOVA. (2021)

Frøyland, L., R., Solstad, G., M., Andersen, P., L., Tveiti, S., B., Folstad, H., S., Skilbrei, M., (2021). *Seksuelle overgrep mot barn og unge via digitale medier. En kunnskapsoppsummering.* (ISBN 978-82-7894-777-7)

<https://oda.oslomet.no/oda-xmloi/bitstream/handle/11250/2755418/NVA-Rapport-3-2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

[Sjekket 13. april 2023]

